

Ойген Руге - „Във времена на гаснещата светлина“

Два дни лежа като мъртъв на кушетката от биволска кожа. После стана, стоя дълго под душа, за да отмие от себе си и последната частица от въздуха в болницата, и потегли към Нойендорф.

Тръгна по А 115, както винаги. Гледаше света навън. Проверяваше дали не се е променил. И – беше ли?

Колите му се струваха по-чисти. По-чисти? Някак по-пъстри. По-идиотски.

Небето беше синьо, какво друго да е.

Есента се беше промъкнала, крадешком. Беше напръскала по дърветата малки жълти точки за маркировка. Междувременно беше станало септември. И ако са го пуснали в събота, значи днес трябва да е вторник. Напоследък беше забравил кой ден е точно.

Отскоро за Нойендорф имаше отделна отбивка от аутобана – „отскоро“ за Александър все още значеше: след падането на Стената. Излизаше се директно на „Телманщрасе“ (все още се казваше така). Шосето беше гладко асфалтирано, червени ленти за велосипедисти от двете страни. Прясно ремонтирани къщи, с топлоизолация по някаква си норма на Европейския съюз. Нови постройки, приличащи на плувни басейни: наричаха ги градски вили.

Но трябваше само веднъж да се завие наляво и няколко метра по-нататък да се тръгне по лъкатушешката улица „Щайнвег“, и после пак вляво – тук времето сякаш беше спряло: тесен път с липи. Калдъръмени тротоари, разкривени от корените на дърветата. Изгнели огради и божи кравички. Дълбоко в градините, зад високата трева, мъртвите прозорци на вилите, за чиято реституция някогашните собственици от Западна Германия продължаваха да спорят из далечни адвокатски кантори.

Една от малкото все още обитаеми къщи: на „Фуксбау“ 7. Мъх по покрива. Пукнатини по фасадата. Бъзовите храсти вече докосваха верандата. И ябълковото дърво, което Курт винаги собственоръчно беше подкастрирал, растеше надлъж и нашир към небето, пълен безпорядък.

Кутията от стиропор на „Храна на колела“ вече стоеше на оградата. Вторник, намери той потвърждение за деня върху опаковката. Александър взе кутията и влезе вътре. Позвъни, въпреки че имаше ключ. Да провери дали Курт няма да отвори – безсмислено. И без това знаеше, че Курт *няма* да отвори. Но после чу познатото скрибуцане на вратата в коридора и като погледна през прозорчето, се появи Курт – като призрак – в сумрака на антрето.

– Отвори – извика Александър.

Курт се приближи, погледна.

– Отвори!

Но Курт не се помръдна.

Александър отключи, прегърна баща си, ако и прегръдката отдавна да беше за него нещо неприятно. Курт миришеше. Това беше миризмата на старостта. Идваше от дълбочината на клетките му. Курт миришеше и когато беше изкъпан и с измити зъби.

– Позна ли ме? – попита Александър.

– Да – отвърна Курт.

Устата му беше омацана със сладко от сливи, сутрешната смяна пак е бързала да си ходи. Плетената му жилетка беше закопчана накриво, беше обут само с един пантоф.

Александър притопли яденето на Курт. Сложи го в микровълновата фурна, включи контакта. Курт стоеше до него и наблюдаваше с интерес.

– Гладен ли си – попита Александър.

– Да – каза Курт.

– Винаги си гладен.

– Да.

Имаше гулаш с червено зеле (откакто веднъж Курт едва не умря от задавяне с парче говеждо, се поръчваше само нарязано на ситно месо). Александър си направи кафе. После извади гулаша на Курт от микровълновата, постави го върху мушамената покривка.

– Да ти е сладко – каза той.

– Да – отвърна Курт.

Започна да се храни. Известно време се чуваше само концентрираното му тежко дишане. Александър близна от още горещото кафе. Наблюдаваше как Курт яде.

– Хванал си обратно вилицата – рече той след малко.

Курт спря за миг, сякаш се замисли. После продължи да се храни: опита се с дръжката на вилицата да добути парченцето месо до върха на ножа.

– Хванал си обратно вилицата – повтори Александър.

Говореше без никакво натъртване, без заплашителен тон, за да изпробва въздействието на чистите понятия върху Курт. Никакво въздействие. Нула. Какво ли се случваше вътре в тази глава? В това пространство, все още отделено с череп от света, в което продължаваше да се съдържа някакъв вид на Аз-а. Какво усещаше, за какво мислеше Курт, като пътикаше напред-назад из стаята? Когато предиобед седеше до бюрото си, както разказваха болногледачките, и часове наред се взираше във вестника. Какво си мислеше? Изобщо мислеше ли? Как се мисли без думи?

Курт най-сетне добути парченцето от гулаша до върха на ножа и сега, треперещ от лакомия, се опитваше да го задържи и да го поднесе към устата си. Падна. Втори опит. Всъщност това е някаква шега, мислеше си Александър, че разпадът на Курт почна тъкмо с говора. Курт, ораторът. Великият разказвач. Как само седеше там, в прочутото си кресло – креслото на Курт! Как всички го зяпваха в устата, докато разказваше историйките си, господин професорът. Анекдотите си. Странно, но: в устата на Курт всичко се превръщаше в анекдот. Все едно какво разказваше – дори и когато разказваше как едва не е ритнал камбаната в лагера, – винаги имаше поанта, винаги имаше виц. Имало е. Минало бешело. Последното изречение, което Курт можа да върже, беше: изгубих си говора. Не беше зле. Сравнено с днешния му репертоар си беше направо връх. Но това беше преди две години: изгубих си говора. И хората действително си казваха, виж, той си е изгубил говора, но иначе... Иначе изглеждаше до известна степен да е на себе си. Усмиваше се, кимаше с глава. Правеше гримаси, които по свой начин пасваха на момента. Хитро се преструваше. Само от време на време вършеше по нещо странно: например като да сипе червено вино в чашата си за кафе. Или внезапно да застане безпомощно с коркова тапа в ръка – и накрая да я напъха сред книгите в библиотеката.

Мизерен резултат: до момента Курт беше успял да хапне само едно парченце месо от гулаша. Сега се нахвърли: с пръстите. Гледаше от долу нагоре към Александър, като дете, което проверява каква ще е реакцията на родителите му. Натика месото в устата си. После още едно парче. И задъвка.

А докато дъвчеше, държеше намазаните си пръсти вдигнати нагоре като при клетва.

– Само да знаеше – каза Александър.

Курт не реагира. Най-после беше намерил метода: разрешение на проблема с гулаша. Тъпчеше, дъвчеше. Сосът се стичаше на тънка ивица по брадата му.

Курт не можеше вече *нищо*. Не можеше да говори, не можеше да си мие зъбите. Не можеше дори да си бърше задника и човек трябваше да е доволен, ако, когато Курт идеше да сере, изобщо уцелеше клозета. Единственото, мислеше си Александър, което Курт все още можеше, от което той истински се интересуваше и за което употребяваше

последната си останала хитрост, беше яденето. Поемането на храна. Курт не се хранеше с кеф. Курт не ядеше, защото му се услаждаше (вкусовите му рецептори, убеден бе Александър, бяха напълно унищожени благодарение на дългогодишното пушене на лула). Курт ядеше, за да живее. Ядене = живот, тази формула, казваше си Александър, той беше научил в трудовия лагер, и то основно. Един път завинаги. Лакомията, с която ядеше Курт, с която тъпчеше парченцата месо от гулаша в устата си, не беше нищо друго освен воля за оцеляване. Последното, останало от него. Което го държеше над водата, което караше тялото да продължава да функционира, излязла извън релсите си машина на кръвообращение, която сама се поддържаше в движение – и за която имаше опасност, че още известно време ще продължи да се поддържа в движение. Курт беше надживял всички. Беше надживял Ирина. А сега се появяваше реалната възможност да надживее и него, Александър. На брадата на Курт се събра голяма капка сос. Александър усети силен порив да причини болка на Курт: да откъсне малко от кухненска хартия и с нея грубо да изчисти соса от лицето му.

Капката потрепери, падна.

Вчера ли беше? Или днес? По някое време през тия два дни, докато лежеше на канапето от биволска кожа (неподвижно и кой знае защо стареещ се да не докосва кожата с гола ръка), по някое време в главата му се появи мисълта: да убие Курт. Повече от само мисъл. Разигра няколко варианта: да удуши Курт с възглавница или – идеалното убийство – да му поднесе жилав говежди стек. Почти като стека, от който преди време едва не умря. И ако тогава Александър, когато Курт посиня, клатушкайки се, изтърча на улицата и там се свлече безжизнен на земята – ако тогава Александър инстинктивно не го беше обърнал на една страна в по-стабилно положение, вследствие на което заедно с ченето от гърлото му не се беше изтърколило и станалото на топка от безкрайното дъвчене парче месо, то най-вероятно Курт вече нямаше да е между живите и Александър би могъл да си спести сегашното поражение (поне това).

– Забеляза ли, че известно време ме нямаше?

Курт беше вече при червеното зеле – от неотдавна се беше сдобил с инфантилната привичка да изпразва купичките поотделно една след друга: първо месото, после зеленчуците, после картофите. Учудващо, но отново държеше в ръка вилицата – и то дори правилно. Омиташе червеното зеле.

Александър повтори въпроса си:

– Забеляза ли, че известно време ме нямаше?

– Да – отговори Курт.

– Значи си забелязал. Ама колко дълго: седмица или година?

– Да – отговори Курт.

Или може би каза: Година?

– Година, така ли? – попита Александър.

– Да – отговори Курт.

Александър се засмя. Защото действително му се беше сторило, че е минала година. Сякаш друг живот след като предишният беше приключил с едно-единствено банално изречение:

– Ще ви изпратя на Фрьобелщрасе.

Това беше изречението.

– Фрьобелщрасе?

– Клиниката.

Едва навън се сети, че трябва да пита сестрата: дали това означава, че трябва да си носи пижама и четка за зъби. И сестрата се върна в приемната и попита дали това означава, че *пациентът* трябва да си вземе пижама и четка за зъби. И това беше.

Четири седмици. Двайсет и седем доктори (беше ги броил). Модерна медицина. Асистентът, който приличаше на абитуриент – в някаква ужасно смешна приемна зала, където иззад паравани се чуваха стенанията на тежко болни, – му обясни принципните положения на диагностиката. Лекарят с конска опашка, който рече: маратонците не страдат от опасни болести (много симпатичен човек). Радиоложката, която го пита дали на тази възраст все още иска да прави деца. Хирургът с име Флайшхаеур. И разбира се, белязаният от шарка Караян: главният лекар д-р Кох.

И още дваайсет и двама други.

И вероятно още две дузини лаборанти, които пълнеха в епруветки изтеглената от него кръв, наблюдаваха тъканта му под някакви микроскопи или пък я тикаха в различни центрофуги. И всичко това доведе до жалкия, едва ли не безсрамен резултат, който д-р Кох обобщи само с четири думи:

– Не подлежите на операция.

Беше казал д-р Кох. Със стържещия си глас. С белезите си от шарка. С прическата си ала Караян. Не подлежите на операция, беше казал той и се беше полюлял насам-натам на въртящия се стол, а стъклата на очилата му бяха проблеснали в ритъм с движенията. Курт вече беше омел купичката с червеното зеле. Засили се към картофите: сухи. Александър знаеше какво ще се случи (ако веднага не поднесе на Курт чаша вода). А именно, че сухите картофи ще заседнат в гърлото на Курт, така че на него мощно ще му се повдигне, все едно стомахът му тутакси иска да изскочи навън. Вероятно Курт може да бъде удушен и със сухи картофи.

Александър стана и напълни чаша с вода.

Странно, но Курт подлежеше на операция: бяха му извадили три четвърти от стомаха. А се хранеше с остатъка от стомаха си, като че ли му бяха додали още три четвърти. Независимо какво имаше: Курт винаги омиташе чинията. И по-рано винаги си е омитал чинията, помисли си Александър. Независимо какво Ирина слагаше пред него. Той го изяждаше и я хвалеше – отлично! Винаги една и съща похвала, винаги същото „благодаря“ и „отлично“, и чак години по-късно, след смъртта на Ирина, когато обстоятелствата налагаха понякога Александър да готви – едва тогава схвана, колко съсипващи, колко унижителни за майка му трябва да са били тези „Благодаря!“ и „Отлично!“. Но Курт не би могъл да бъде обвинен в нищо. В действителност той никога нищо не беше искал, дори и от Ирина. Ако никой не готвеше, отиваше в ресторанта или си намазваше филия с масло. А когато някой му сготвеше, благодареше, както се полага. После лягаше да подремне следобедно. После излизаше на разходка. После преглеждаше пощата си. Нима бе възможно човек да има нещо против? Не. Тъкмо в това беше въпросът.

Курт потупваше с върховете на пръстите си последните парченца картофи. Александър му подаде салфетка. Курт наистина си обърса устата, старателно отново нагъна салфетката и я постави до чинията.

– Слушай, баща ми – каза Александър. – Бях в болница.

Курт поклати глава. Александър го хвана за лакътя и опита още веднъж с натъртване.

– Аз – посочи той към себе си – бях в бол-ни-ца! Разбираш ли?

– Да – каза Курт и се изправи.

– Не съм свършил – каза Александър.

Но Курт не реагира. Затътрузи се към спалнята, все още само с един пантоф, събу панталона си. Погледна очаквателно към Александър.

– Ще подремнеш ли?

– Да – каза Курт.

– Добре, тогава да сменим памперсите.

Курт тръгна неуверено към банята, Александър тъкмо си помисли, че го е разбрал, но в банята Курт си смъкна малко по-надолу панталона с памперсите и почна да пикае с широка дъга на пода.

– Какво правиш сега там!

Курт го погледна уплашено. Но вече не можеше да спре.